

ЗАТВЕРДЖЕНО

Розпорядження начальника обласної
військової адміністрації
12.06.2024 № 496/2024-р

ПОЛОЖЕННЯ
про обласну консультативну групу з координації заходів щодо
попередження та зменшення вживання тютюнових виробів
у Хмельницькій області

I. Загальні положення

Обласна консультативна група з координації заходів щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів у Хмельницькій області (далі – Консультативна група) є консультативно-дорадчим органом при Хмельницькій обласній військовій адміністрації, утвореним для забезпечення координації заходів щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів у Хмельницькій області, належного підґрунтя, розробки пропозицій для формування політики у сфері контролю над вживанням тютюну у Хмельницькій області, а також координації заходів, спрямованих на виконання Рамкової конвенції Всесвітньої організації охорони здоров'я (далі – ВООЗ) із боротьби проти тютюну та профілактики і скорочення вживання тютюну в Україні.

Консультативна група у своїй діяльності керується Конституцією України, законами України “Про систему громадського здоров'я”, “Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення”, іншими законами України, актами Президента України, постановами Верховної Ради України, актами Кабінету Міністрів України, а також цим положенням.

Консультативна група здійснює свою діяльність на громадських засадах.

II. Основні завдання Консультативної групи

Основними завданнями Консультативної групи є:

координація заходів щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів у Хмельницькій області, виконання урядом вимог Рамкової конвенції ВООЗ із боротьби проти тютюну;

розробка рекомендацій щодо оптимізації системи збору статистичних даних у сферах попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення;

здійснення аналізу нормативно-правової бази у сферах контролю над тютюном;

координація заходів, спрямованих на виконання Рамкової конвенції ВООЗ із боротьби проти тютюну в Україні;

розгляд інших питань, пов'язаних із реалізацією завдань, покладених на Консультативну групу.

III. Функції членів Консультативної групи:

участь у діяльності Консультативної групи, зокрема у підготовці та проведенні засідань Консультативної групи, обговоренні питань, винесених на її розгляд;

ініціювання залучення фахівців відповідної галузі для вирішення питань, пов'язаних із реалізацією заходів з питань контролю над тютюном.

IV. Склад Консультативної групи

Консультативна група складається з керівника, заступника керівника, секретаря та членів Консультативної групи.

До складу Консультативної групи можуть входити керівники зазначених вище структурних підрозділів, представники інших органів виконавчої влади, установ, міжнародних та громадських організацій (за згодою).

V. Керівник Консультативної групи має право:

взаємодіяти в установленому порядку з державними органами, органами місцевого самоврядування, закладами, установами та організаціями, які за своїми функціями та повноваженнями долучено до координації заходів щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів в Україні;

отримувати в установленому порядку від державних органів та органів місцевого самоврядування, науково-дослідних установ, закладів охорони здоров'я необхідну інформацію в межах своєї компетенції;

у разі потреби залучати експертів для аналізу ситуації у сфері громадського здоров'я;

співпрацювати з міжнародними та громадськими організаціями, що працюють у сфері громадського здоров'я та дотичні до сфери контролю над тютюном.

VI. Секретар Консультативної групи:

узагальнює пропозиції, формує та подає на затвердження керівнику/заступнику керівника Консультативної групи проекти порядку денного засідання та протокольного рішення;

повідомляє членів Консультативної групи та надає інформацію у паперовому або електронному вигляді про дату, час, місце проведення та порядок денний засідання Консультативної групи;

організовує проведення засідань Консультативної групи;

веде протоколи засідань Консультативної групи;

ознайомлює з протоколами засідань Консультативної групи.

VII. Порядок проведення засідань та прийняття рішень Консультативної групи

Організаційною формою роботи Консультативної групи є засідання.

Засідання скликає керівник Консультативної групи або його заступник за погодженням з керівником Консультативної групи.

Дата, час, місце проведення та порядок денний засідання Консультативної групи визначається її керівником, а за його відсутності – заступником керівника Консультативної групи.

Додаткові питання для розгляду на засіданні Консультативної групи за поданням її членів може бути включено до порядку денного за рішенням керівника Консультативної групи (а у разі його відсутності – заступника) не пізніше, ніж за 5 днів до засідання.

Засідання Консультативної групи проводить її керівник, а у разі його відсутності – заступник керівника Консультативної групи. Засідання вважається правочинним, якщо у ньому беруть участь не менше ніж дві третини від загальної кількості членів Консультативної групи.

Рішення Консультативної групи приймається з кожного питання порядку денного відкритим голосуванням. Рішення Консультативної групи оформлюються протоколом.

Рішення вважається прийнятим, якщо за нього проголосувала більшість присутніх на засіданні членів Консультативної групи. У разі рівного розподілу голосів вирішальний голос належить головуючому на засіданні Консультативної групи.

Заступник начальника обласної
військової адміністрації

Володимир ЮР'ЄВ

ЗАТВЕРДЖЕНО
Розпорядження начальника обласної
військової адміністрації
12.06.2024 № 496/2024-р

ПЛАН
заходів щодо реалізації Стратегії попередження та зменшення вживання тютюнових виробів
у Хмельницькій області на 2024-2028 роки

№ з/п	Завдання	Назва заходу	Термін виконання	Відповідальні виконавці	Індикатор виконання	Стан виконання
1	2	3	4	5	6	7
1	Створення координаційного механізму попередження та зменшення вживання тютюнових виробів за дотриманням чинного законодавства у сфері запобігання вживання тютюну	Проведення засідання обласної консультативної групи з координації заходів щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів у Хмельницькій області з метою оцінки виконання запланованих заходів	Щорічно двічі на рік	Члени обласної консультативної групи з координації заходів щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів у Хмельницькій області	Проведення аналізу звітів та напрацювання додаткових заходів із запобігання поширенню тютюнопаління	
2	Посилення заходів з нагляду та контролю за дотриманням чинного антитютюнового законодавства	1. Проведення планових та позапланових заходів (на підставі звернень споживачів та громадських організацій) державного нагляду (контролю) щодо дотримання вимог Закону України “Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров’я населення”	2024-2028 роки	Головні управління Національної поліції, Держпродспоживслужби в Хмельницькій області із залученням громадських організацій	Зменшення кількості порушень антитютюнового законодавства	

1	2	3	4	5	6	7
		2. Забезпечення постійного контролю за дотриманням вимог законодавства щодо продажу тютюнової продукції особам, які не досягли 18-ти років, нелегальної торгівлі, а також проведення моніторингу інших порушень вимог законодавства щодо обмеження доступності тютюнових виробів	2024-2028 роки	Головні управління Національної поліції, Держпродспоживслужби в Хмельницькій області із залученням громадських організацій	Зменшення кількості порушень вимог законодавства щодо обмеження доступності тютюнових виробів	
		3. Забезпечення встановлення знаків щодо заборони вживання тютюну в місцях та закладах, де куріння, вживання, використання тютюнових виробів без їх згоряння, кальянів заборонено	2024-2028 роки	Районні військові адміністрації, сільські, селищні, міські ради, департаменти освіти та науки, інформаційної діяльності, культури, національностей та релігій, охорони здоров'я, управління молоді, фізичної культури і спорту обласної військової адміністрації із залученням керівників закладів охорони здоров'я, освіти, громадського харчування, культури, побуту	Збільшення кількості заборонних знаків	
		4. Посилення контролю за виконанням вимог законодавства щодо повної заборони куріння в громадських місцях	2024-2028 роки	Головні управління Національної поліції, Держпродспоживслужби в Хмельницькій області із залученням громадських організацій	Зменшення кількості виявлених порушень законодавства	

1	2	3	4	5	6	7
		5. Посилення контролю за виконанням вимог законодавства про захист прав споживачів під час реалізації тютюнових виробів та незаконної торгівлі тютюновими виробами шляхом проведення спільних перевірок	2024-2028 роки	Головне управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області	Зменшення кількості виявлених порушень законодавства	
		6. Визначення вмісту нікотину та інших шкідливих для здоров'я людини речовин, у тому числі інгредієнтів тютюнових виробів, у тютюнових výroбах та тютюновому димі, здійснення контролю за дотриманням визначених законом показників	2025-2028 роки	Головне управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області спільно з уповноваженими відповідно до законодавства організаціями (лабораторії)	Зменшення кількості виявлених порушень законодавства	
		7. Забезпечення дотримання вимог чинного законодавства у сфері попередження реалізації тютюнових виробів	2024-2028 роки	Головні управління Національної поліції, Держпродспоживслужби в Хмельницькій області	Відсутність заборонених тютюнових виробів. Зменшення кількості виявлених порушень законодавства	
		8. Проведення з інтернет-провайдерів роз'яснювальної роботи про вжиття ними заходів дієвого контролю за доступом неповнолітніх осіб до вебсайтів (18+) з продажу тютюнових виробів	2024 рік	Головні управління Національної поліції, Держпродспоживслужби в Хмельницькій області	Зменшення кількості порушень вимог законодавства щодо обмеження доступності тютюнових виробів	

1	2	3	4	5	6	7
3.	Забезпечення механізму системного проведення інформаційних кампаній, заходів для інформування населення та медіа-заходів з метою підвищення рівня обізнаності населення про зміни в антитютюновому законодавстві	1. Сприяння проведенню інформаційних кампаній у медіа з метою підвищення обізнаності населення про зміни в антитютюновому законодавстві, шкоди від вживання тютюнових виробів, пристроїв для куріння на здоров'я населення, небезпечні наслідки впливу вторинного тютюнового диму	Щороку	Департамент інформаційної діяльності, культури, національностей та релігій обласної військової адміністрації, Державна установа “Хмельницький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України”, Головне управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області за участі громадських організацій	Збільшення кількості проведених інформаційних кампаній	
		2. Проведення інформаційно-просвітницької кампанії у закладах освіти, охорони здоров'я усіх форм власності щодо підвищення обізнаності осіб про шкідливість куріння тютюнових виробів, електронних сигарет та систем для нагрівання тютюну	Щороку	Департаменти освіти та науки, інформаційної діяльності, культури, національностей та релігій обласної військової адміністрації, Державна установа “Хмельницький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України” за участі громадських організацій	Збільшення кількості проведених інформаційних кампаній	

1	2	3	4	5	6	7
		3. Розроблення та забезпечення виготовлення листівок, плакатів, буклетів, постерів про негативні наслідки вживання тютюну та заборону куріння у громадських місцях	Щороку	Державна установа “Хмельницький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров’я України”	Збільшення кількості інформаційних матеріалів	
		4. Організація та проведення тренінгів для здобувачів освіти закладів загальної середньої та професійної (професійно-технічної) освіти, вчителів та персоналу щодо формування навичок здорового способу життя та створення простору вільного від нікотину і тютюну	2024-2028 роки	Департамент освіти та науки обласної військової адміністрації із залученням засновників і керівників закладів освіти, Державна установа “Хмельницький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров’я України”	Збільшення кількості проведених тренінгів, семінарів, тощо	
		5. Проведення інформаційно-просвітницької роботи серед батьків (осіб, що їх замінюють) на батьківських зборах з метою підвищення обізнаності їх щодо шкідливості куріння тютюнових виробів, електронних сигарет та систем для нагрівання тютюну	2024-2028 роки	Департамент освіти та науки обласної військової адміністрації, Державна установа “Хмельницький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров’я України”	Збільшення кількості виступів на батьківських зборах	
		6. Упровадження на рівні первинної медико-санітарної допомоги заходів з діагностики та лікування залежності від тютюну (нікотинової залежності)	2024-2025 роки	Департамент охорони здоров’я обласної військової адміністрації із залученням керівників закладів охорони здоров’я	Упровадження заходів з діагностики	

1	2	3	4	5	6	7
4	Сприяння наданню допомоги у відмові від куріння	1. Підвищення спроможності сімейних лікарів у наданні базової консультації щодо припинення куріння. Організація заходів підвищення кваліфікації лікарів у наданні допомоги щодо припинення куріння	Щороку	Департамент охорони здоров'я обласної військової адміністрації із залученням керівників закладів охорони здоров'я	Збільшення кількості заходів	
		2. Забезпечення надання кваліфікованої медичної допомоги особам, які мають бажання припинити вживати тютюнові вироби та позбутися тютюнової залежності	Щороку	Департамент охорони здоров'я обласної військової адміністрації із залученням керівників закладів охорони здоров'я	Збільшення кількості осіб, які позбулися тютюнової залежності	
		3. Сприяння вирішенню питань фінансового та матеріально-технічного забезпечення заходів і робіт, спрямованих на обмеження вживання тютюнових виробів	2024- 2028 роки	Органи місцевого самоврядування	Збільшення фінансування	
5.	Забезпечення реалізації основних напрямів державної політики щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення	1. Спостереження за станом здоров'я населення з метою виявлення позитивних змін, у зв'язку з проведеними заходами, спрямованими на попередження та зменшення куріння тютюнових виробів та інших способів їх вживання, насамперед серед дітей та молоді	2024-2028 роки	Департамент охорони здоров'я обласної військової адміністрації із залученням керівників закладів охорони здоров'я, Державна установа "Хмельницький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України"	Контроль стану здоров'я населення	

1	2	3	4	5	6	7
		2. Проведення дослідження поширеності вживання тютюнових виробів та оцінка одержаних даних	2024-2028 роки	Головне управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області, Державна установа “Хмельницький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров’я України” із залученням громадських організацій	Оцінка одержаних даних	
		3.Оприлюднення у медіа результатів моніторингу ефективності вжиття заходів, спрямованих на попередження та зменшення куріння	Щорічно	Головне управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області, Державна установа “Хмельницький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров’я України”	Кратність оприлюднення результатів моніторингу	
		4. Сприяння у виготовленні та розповсюдженні соціальної реклами (зовнішньої, внутрішньої) щодо заборони вживання тютюнових виробів та їх шкідливого впливу на здоров’я населення	2024-2028 роки	Районні військові адміністрації, сільські, селищні, міські ради, Департамент інформаційної діяльності, культури, національностей та релігій обласної військової адміністрації, Головне управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області із залученням громадських організацій	Збільшення кількості проведених інформаційних кампаній	

Заступник начальника обласної
військової адміністрації

Володимир ЮР’ЄВ

ЗАТВЕРДЖЕНО

Розпорядження начальника обласної
військової адміністрації

12.06.2024 № 496/2024-р

СТРАТЕГІЯ

попередження та зменшення вживання тютюнових виробів у Хмельницькій області на 2024-2028 роки

Висока поширеність вживання тютюнових виробів в Україні є одним з ключових факторів ризику неінфекційних захворювань. Унаслідок куріння щороку передчасно помирають у середньому 130 тисяч українців (з них близько 13 тисяч – пасивні курці), що становить 12% від загальної смертності.

Дві п'ятих усіх смертей від інсульту у віці до 65 років пов'язані з курінням.

Куріння подвоює ризик ішемічного інсульту та збільшує ймовірність геморагічного інсульту у 4 рази.

У некурців вплив вторинного тютюнового диму підвищує ризик інсульту на 20-30 відсотків.

200 тисяч людей щорічно помирає через вплив тютюнового диму на роботі.

Від хвороб та смертності, спричинених вживанням тютюну, економіка України щороку втрачає 3,2% валового внутрішнього продукту (через витрати на лікування та втрату працездатності населення через куріння). Загалом досі 23% дорослих (від 15 років) та майже 15% підлітків (13-15 років) вживають тютюнові вироби, а 18,4% – курять електронні сигарети.

Як свідчить проведене Київським міжнародним інститутом соціології у квітні 2023 року дослідження щодо поширеності вживання тютюнових та нікотинових виробів в Україні, з початком повномасштабної війни в Україні 42,3% респондентів відповіли, що це ніяк не вплинуло на інтенсивність їхнього споживання тютюну або нікотину; 40,2% зазначили, що почали вживати трохи більше або значно більше тютюну або нікотину; 12,6% повідомили, що почали споживати менше або значно менше. Водночас 63,1% респондентів планують відмовитися від куріння.

На виконання Закону України “Про ратифікацію Рамкової конвенції Всесвітньої організації охорони здоров'я із боротьби проти тютюну” докладено багато зусиль для захисту населення від тютюну. Зобов'язання щодо реалізації положень цієї конвенції включено до Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Саме завдяки цьому на національному рівні розроблено законодавство з контролю над тютюном, що визначає основні принципи та напрями державної політики щодо запобігання тютюнокурінню, зниження рівня вживання тютюнових виробів серед населення, обмеження доступу до них дітей, охорони здоров'я населення від шкоди, заподіяної їхньому здоров'ю внаслідок

розвитку захворювань, інвалідності, а також смертності, спричинених курінням тютюнових виробів чи іншим способом їх вживання.

Законом України “Про внесення змін до деяких законів України щодо охорони здоров’я населення від шкідливого впливу тютюну” (далі – Закон) запроваджено додаткові правила щодо захисту бездимного середовища: заборонено паління, вживання та використання тютюнових виробів, предметів, пов’язаних з їх вживанням, трав’яних виробів для куріння; використання електронних сигарет, пристроїв для споживання тютюнових виробів без їх згоряння; кальянів, а з 11 липня 2023 року – заборонено ароматизовані сигарети і тютюн для самокруток, також заборонено рекламу та стимулювання продажу пристроїв для вживання тютюнових виробів, використання електронних сигарет. З 11 січня 2024 року згідно з нововведеннями виробники мають розміщувати на упаковках (до 65% від площі пачки) із сигаретами оновлені графічні та текстові зображення медичних попереджень про шкоду і наслідки куріння, розроблених Міністерством охорони здоров’я і затверджених Міністерством юстиції України, а також має бути інформаційний напис про вміст нікотину та смоли в диму однієї сигарети (щодо сигарет).

У Законі чітко визначено перелік місць, де заборонено куріння тютюнових і нікотинових виробів, та встановлення знаків щодо заборони куріння. Крім того, недотримання вимог Закону передбачає накладення штрафних санкцій на порушників. Суб’єкти господарювання повинні забезпечити дотримання антитютюнового законодавства у своїх закладах та установах.

Втручання тютюнової індустрії, яка намагається обминути деякі законодавчі вимоги, сповільнює темп зменшення поширеності куріння. Неоднозначність трактування Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заборони реклами, спонсорства та стимулювання продажу тютюнових виробів” щодо реклами у місцях продажу стало причиною того, що вітрини магазинів та кіосків перетворилися на рекламні майданчики, а неналежний контроль за виконанням заборони про рекламування тютюну призвів до наявності промоутерів, які пропонують різноманітні бренди тютюнових виробів. Це ускладнює виконання Закону України “Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров’я населення” щодо заборони нелегальної торгівлі тютюновими виробами (реалізація товарів без акцизів, без ліцензій), продажу тютюнових виробів неповнолітнім тощо.

Стратегія та План заходів щодо реалізації Стратегії попередження та зменшення вживання тютюнових виробів у Хмельницькій області на 2024-2028 роки (далі – План заходів) відповідають Цілям сталого розвитку України на період до 2030 року, затвердженим Указом Президента України 30 вересня 2019 року, та спрямовані на зменшення поширеності куріння.

Завдання Плану заходів Стратегії відповідають виконанню Рамкової конвенції Всесвітньої організації охорони здоров’я із боротьби проти тютюну, а саме:

- статті 5 “Загальні зобов’язання”;
- статті 8 “Захист від впливу тютюнового диму”;
- статті 12 “Освіта, передача інформації, підготовка та інформування населення”;
- статті 13 “Реклама, стимулювання та спонсорство тютюнових виробів”;
- статті 14 “Заходи зі скорочення попиту, які стосуються тютюнової залежності й припинення вживання тютюну”;
- статті 15 “Незаконна торгівля тютюновими виробами”;
- статті 16 “Продаж неповнолітніми і неповнолітнім”;
- статті 16 “Фінансові ресурси”.

Ситуація з поширеністю тютюнокуріння у Хмельницькій області

За даними Головного управління статистики у Хмельницькій області, під час проведення вибіркового опитування домогосподарств у 2021 році серед осіб у віці 12 років і старше шкідливу звичку курити мали 140 тис. 200 осіб або 13,3% населення.

32% респондентів зазначили, що вони курять понад 20 років, 20% (а це кожний п’ятий) мають стаж куріння від 16 до 20 років, серед початківців (тривалість куріння від 1 року до 5) цю шкідливу звичку мають 10,6% осіб.

До 5 сигарет за добу викурювали 5% курців, до 10 сигарет – 38,7%, а понад 20 сигарет – 10% респондентів.

Куріння значною мірою спричиняє розвиток хвороб серцево-судинної та дихальної системи, онкологічних захворювань. Так, протягом 2022-2023 років 51,14% населення хворіли серцево-судинними захворюваннями, у тому числі інфарктами та інсультами, а 31,82% – хворобами органів дихання.

У 2022 році у Хмельницькій області від хвороб серцево-судинної системи померли 7974 особи, від онкозахворювань – 1854, у 2023 році – 7675 та 1997, відповідно.

Мета, завдання, очікувані результати реалізації Стратегії

Метою цієї Стратегії є створення ефективного механізму міжсекторальної взаємодії щодо контролю над тютюном на обласному рівні та зменшення поширеності тютюнокуріння серед населення Хмельницької області.

Завдання Стратегії

1. Створення координаційного механізму попередження та зменшення вживання тютюнових виробів контролю за дотриманням законодавства у сфері тютюнокуріння.

2. Забезпечення механізму системного проведення інформаційних кампаній, заходів для інформування населення та медіазаходів з метою підвищення рівня обізнаності населення зі змінами в антитютюновому законодавстві, впливу

тютюнових та нікотиновмісних продуктів та їх замінників на здоров'я та соціально-економічний добробут людини.

3. Сприяння наданню допомоги у відмові від куріння.

4. Забезпечення реалізації основних напрямів державної політики щодо запобігання тютюнокурінню, зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення.

Очікувані результати

1. Зменшення кількості порушень унаслідок посилення контролю за дотриманням чинного антитютюнового законодавства.

2. Підвищення рівня обізнаності населення про зміни в антитютюновому законодавстві, шкоду від вживання тютюнових виробів, пристроїв для куріння, небезпечні наслідки впливу вторинного тютюнового диму.

3. Збільшення кількості заходів щодо сприяння наданню допомоги у відмові від куріння шляхом надання кваліфікованої медичної допомоги.

4. Упровадження заходів з діагностики та лікування залежності від тютюну на рівні первинної медико-санітарної допомоги.

5. Сприяння фінансуванню заходів і робіт, спрямованих на обмеження вживання тютюнових виробів.

6. Забезпечення проведення регулярного моніторингу за дотриманням антитютюнового законодавства.

Заступник начальника обласної
військової адміністрації

Володимир ЮР'ЄВ

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ

РОЗПОРЯДЖЕННЯ

05.11.2024

Хмельницький

№ 1067/2024-р

**Про внесення змін до розпорядження
начальника обласної військової адмі-
ністрації від 12.06.2024 № 496/2024-р**

Відповідно до статей 6, 39 Закону України “Про місцеві державні адміністрації”, законів України “Про правовий режим воєнного стану”, “Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров’я населення”, “Про систему громадського здоров’я”, указів Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 “Про введення воєнного стану в Україні”, від 24 лютого 2022 року № 68/2022 “Про утворення військових адміністрацій”, враховуючи Рамкову конвенцію ВООЗ із боротьби проти тютюну, з метою створення ефективного механізму координації заходів щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров’я населення Хмельницької області:

Внести до розпорядження начальника обласної військової адміністрації від 12.06.2024 № 496/2024-р “Про затвердження Стратегії попередження та зменшення вживання тютюнових виробів у Хмельницькій області на 2024-2028 роки та плану заходів щодо її реалізації” зміни, виклавши додаток 3 до нього у новій редакції (додається).

Начальник обласної військової
адміністрації

Сергій ТЮРІН

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ

РОЗПОРЯДЖЕННЯ

12.06.2024

Хмельницький

№ 496/2024-р

Про затвердження Стратегії попередження та зменшення вживання тютюнових виробів у Хмельницькій області на 2024-2028 роки та плану заходів щодо її реалізації

Відповідно до статей 6, 39 Закону України “Про місцеві державні адміністрації”, законів України “Про правовий режим воєнного стану”, “Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров’я населення”, “Про систему громадського здоров’я”, указів Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 “Про введення воєнного стану в Україні”, від 24 лютого 2022 року № 68/2022 “Про утворення військових адміністрацій”, враховуючи Рамкову конвенцію ВООЗ із боротьби проти тютюну з метою створення ефективного механізму координації заходів щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров’я населення Хмельницької області:

1. Затвердити Стратегію попередження та зменшення вживання тютюнових виробів у Хмельницькій області на 2024-2028 роки (додається).
2. Затвердити План заходів щодо реалізації Стратегії попередження та зменшення вживання тютюнових виробів у Хмельницькій області на 2024-2028 роки (додається) (далі – План заходів).
3. Виконавцям Плану заходів щорічно до 01 грудня інформувати про стан його виконання Державну установу “Хмельницький обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України” для подальшого узагальнення та інформування обласної військової адміністрації до 15 грудня щорічно.
4. Утворити обласну консультативну групу з координації заходів щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів у Хмельницькій області у складі згідно з додатком 3.

5. Затвердити Положення про обласну консультативну групу з координації заходів щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів у Хмельницькій області (додається).

6. Контроль за виконанням цього розпорядження покласти на заступника начальника обласної військової адміністрації відповідно до розподілу обов'язків.

Начальник обласної військової
адміністрації

Сергій ТЮРІН

Додаток 3
до розпорядження начальника
обласної військової адміністрації
від 12.06.2024 № 496/2024-р

СКЛАД
обласної консультативної групи з координації заходів щодо попередження
та зменшення вживання тютюнових виробів у Хмельницькій області

ЮР'ЄВ
Володимир Васильович	– заступник начальника обласної військової адміністрації, керівник обласної консультативної групи
ГАБРИКЕВИЧ
Микола Іванович	– генеральний директор Державної установи “Хмельницький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров’я України”, головний державний санітарний лікар Хмельницької області, заступник керівника обласної консультативної групи (за згодою)
МАМОНТОВА
Зоя Єлисеївна	– завідувач відділенням моніторингу факторів навколишнього середовища Державної установи “Хмельницький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров’я України”, секретар, координатор обласної консультативної групи (за згодою)
БИРКО
Вадим Михайлович	– заступник начальника управління превентивної діяльності, начальник відділу дільничних офіцерів поліції управління превентивної діяльності Головного управління Національної поліції в області (за згодою)
БІЛА
Анна Іванівна	– юрисконсульт відділу правового забезпечення Державної установи “Хмельницький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров’я України” (за згодою)
ГАДАЙ
Наталія Станіславівна	– завідувач сектору контролю за рекламою, дотриманням антитютюнового законодавства та пробірною контролю управління захисту прав споживачів та контролю за регульованими цінами Головного управління Держпродспоживслужби в області (за згодою)
ДУЛЕБА
Володимир Іванович	– головний спеціаліст відділу лікувально-профілактичної роботи та розвитку медичної допомоги населенню Департаменту охорони здоров’я обласної військової адміністрації
КОХАНЕЦЬ
Інна Сергіївна	– головний спеціаліст відділу у справах преси та інформації управління інформаційної діяльності та аналітики Департаменту інформаційної діяльності, культури, національностей та релігій обласної військової адміністрації

ЛАВРЕНТІВ
Вадим Іванович

- заступник начальника управління – начальник відділу державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства Хмельницького міського управління Головного управління Держпродспоживслужби в області (за згодою)

ЛЕВІНСЬКА
Інна Леонідівна

- журналіст відділу комунікації та інформаційно-роз'яснювальної роботи Державної установи “Хмельницький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України” (за згодою)

ЛИТВИНЮК
Олег Анатолійович

- головний спеціаліст управління молоді, фізичної культури і спорту обласної військової адміністрації

ФІЯРСЬКА
Світлана Ігорівна

- начальник відділу вищої, професійно-технічної поза-шкільної освіти та науки управління вищої та професійної освіти і організаційного забезпечення Департаменту освіти та науки обласної військової адміністрації

Заступник начальника обласної
військової адміністрації

Володимир ІОР'ЄВ

Додаток 3
до розпорядження начальника обласної
військової адміністрації
від 12.06.2024 № 496/2024-р
(у редакції розпорядження начальника
обласної військової адміністрації
05.11.2024 № 1067/2024-р)

СКЛАД
обласної консультативної групи з координації заходів щодо попередження
та зменшення вживання тютюнових виробів у Хмельницькій області

ВЖЕШНЕВСЬКА
Оксана Миколаївна

– перший заступник начальника обласної військової адміністрації, керівник обласної консультативної групи

ГАБРИКЕВИЧ
Микола Іванович

– генеральний директор Державної установи “Хмельницький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров’я України”, головний державний санітарний лікар Хмельницької області, заступник керівника обласної консультативної групи (за згодою)

МАМОНТОВА
Зоя Єлисеївна

– завідувач відділенням моніторингу факторів навколишнього середовища Державної установи “Хмельницький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров’я України”, секретар, координатор обласної консультативної групи (за згодою)

БИРКО
Вадим Михайлович

– заступник начальника управління превентивної діяльності, начальник відділу дільничних офіцерів поліції управління превентивної діяльності Головного управління Національної поліції в області (за згодою)

БІЛА
Анна Іванівна

– юрисконсульт відділу правового забезпечення Державної установи “Хмельницький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров’я України” (за згодою)

ГАДАЙ
Наталія Станіславівна

– завідувач сектору контролю за рекламою, дотриманням антитютюнового законодавства та пробірного контролю управління захисту прав споживачів та контролю за регульованими цінами Головного управління Держпродспоживслужби в області (за згодою)

ДУЛЕБА
Володимир Іванович

– головний спеціаліст відділу лікувально-профілактичної роботи та розвитку медичної допомоги населенню Департаменту охорони здоров’я обласної військової адміністрації

КОХАНЕЦЬ
Інна Сергіївна

- головний спеціаліст відділу у справах преси та інформації управління інформаційної діяльності та аналітики Департаменту інформаційної діяльності, культури, національностей та релігій обласної військової адміністрації

ЛАВРЕНТІВ
Вадим Іванович

- заступник начальника управління – начальник відділу державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства Хмельницького міського управління Головного управління Держпродспоживслужби в області (за згодою)

ЛЕВІНСЬКА
Інна Леонідівна

- журналіст відділу комунікації та інформаційно-роз'яснювальної роботи Державної установи "Хмельницький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України" (за згодою)

ЛИТВИНЮК
Олег Анатолійович

- головний спеціаліст управління молоді, фізичної культури і спорту обласної військової адміністрації

ФІЯРСЬКА
Світлана Ігорівна

- начальник відділу вищої, професійно-технічної поза-шкільної освіти та науки управління вищої та професійної освіти і організаційного забезпечення Департаменту освіти та науки обласної військової адміністрації

Перший заступник начальника
обласної військової адміністрації

Оксана ВЖЕШНЕВСЬКА

Аналітичний звіт
за результатами оцінки ситуації щодо дотримання
антитютюнового законодавства у Хмельницькій області

Хмельницький - 2024

ЗМІСТ

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ	3
РЕЗЮМЕ ДОСЛІДЖЕННЯ	4
ВСТУП	6
Показники захворюваності і смертності Хмельницького регіону, впроваджені ініціативи	7
Мета та завдання дослідження	11
Методологія дослідження	12
Основні результати дослідження	17
Висновки відповідно до результатів дослідження	28
Рекомендації	30

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

ВООЗ – Всесвітня організація охорони здоров'я

МОЗ – Міністерство охорони здоров'я України

ЦГЗ – Центр громадського здоров'я

ЦКПХ – Центр контролю та профілактики хвороб

Держпродспоживслужба – Державна служба України з питань
безпеки харчових продуктів та захисту споживачів

Нацполіція – Національної поліції України

ЗУ – Закон України

РКБТ – Рамкова конвенція із боротьби проти тютюну

ТВЕН – Тютюновий виріб для електричного нагрівання

ЗОЗ – Заклади охорони здоров'я

ССЗ – Серцево- судинні захворювання

НІЗ – Неінфекційні захворювання

ТВ – Тютюнові вироби

ВНЗ – Вищий навчальний заклад

ПТНЗ – Професійно-технічний навчальний заклад

МАФ – Мала архітектурна форма

РЕЗЮМЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідження з оцінки ситуації щодо дотримання антитютюнового законодавства у Хмельницькій області було організовано Центром громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України в рамках проєкту «Пріоритет охорони здоров'я в питаннях формування та реалізації політики у сфері боротьби проти вживання тютюну» за фінансової підтримки міжнародної організації **Vital Strategies, Inc.**

Дослідження проводилось фахівцями Державної установи “Хмельницький обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України”.

У ході дослідження був проведений моніторинг **337** об'єктів, як і було заплановано, зокрема **85** закладів громадського харчування, **35** - охорони здоров'я, **65** зупинок громадського транспорту, **10** вокзалів та автостанцій, **33** дитячих майданчики та **60** об'єктів торгівлі в області.

Найбільша кількість порушень чинного законодавства, спрямованого на боротьбу з тютюнокурінням, була виявлена на зупинках громадського автотранспорту та дитячих майданчиках, де не було знаків і текстів про заборону куріння, а також на момент моніторингу було відзначено осіб, які курили на цих об'єктах і традиційні сигарети, і електронні. Крім цього біля урн для сміття, біля лавок та поблизу гойдалок (на дитячих майданчиках) були недопалки.

У той же час, у закладах громадського харчування в основному дотримуються вимог чинного законодавства: у приміщеннях не курять, про що свідчить відсутність попільничок і запаху диму, а також відсутність кальянів на видному місці. Крім цього, у туалетах не відчувається запах диму. У низці закладів, при вході на дверях є знаки, а в окремих - і тексти про заборону куріння. Також відсутня інформація про можливість

використання електронних сигарет та тютюнових виробів для електричного нагрівання. Персонал закладів громадського харчування володіє інформацією щодо заборони куріння у приміщеннях.

У ході дослідження також були виявлені факти щодо порушень чинного законодавства, спрямованого на боротьбу з тютюнокурінням в закладах освіти та охорони здоров'я. Зокрема це стосується графічних знаків про заборону куріння, яких не було в **11(31,4%)** лікувальних закладах і у **40(81,6%)** закладах освіти.

Текстової частини не було в жодному закладі освіти та в 32(91,4%) закладах охорони здоров'я. На момент проведення моніторингу зафіксовано курців, а також були недопалки на території закладів (більше у закладах охорони здоров'я). Водночас персонал володіє знаннями про заборону куріння і в приміщеннях і на території закладів.

Також було встановлено, що графічні знаки про заборону куріння є у приміщеннях усіх залізничних вокзалів, але не в усіх автостанціях, але спільним для вокзалів і автостанцій є відсутність текстів про заборону куріння. На момент моніторингу курці були на території автостанцій, в тому числі і на місцях відправлення автобусів, відповідно наявні недопалки біля урн для сміття і лавок, а також біля місць посадки в автобуси.

При проведенні моніторингу точок продажу/об'єктів торгівлі на предмет виконання вимог законодавства України щодо заборони реклами: були наявні постери із зображенням пачок сигарет, також вони були підсвічені, а це можна вважати своєрідним стимулом продажу тютюнових виробів, пристроїв для нагрівання тютюну, електронних сигарет, заправних контейнерів та рідин до них.

За результатами проведеного дослідження було розроблено низку рекомендацій, представлених у цьому звіті, важливих для визначення пріоритетів та планування необхідних політик, втручань і заходів у сфері контролю над тютюном

ВСТУП

Тютюнові та нікотинові вироби негативно впливають на здоров'я людини. Тютюновий дим містить понад **70 хімічних речовин**, які можуть викликати рак. Окрім цього, куріння, в тому числі тютюнових виробів для електричного нагрівання, пов'язано з розвитком серцево-судинних захворювань та захворювань органів системи дихання, негативно впливає на продуктивність та якість роботи мозку, зокрема може сприяти зниженню когнітивних функцій, погіршенню пам'яті та концентрації.

Національним дослідженням щодо поширеності основних факторів ризику НІЗ (**STEPS**), проведеним в Україні 2019 року виявлено значну поширеність НІЗ, їх біологічних і поведінкових факторів ризику, зокрема куріння. Результати дослідження свідчать, що **33,9%** населення віком **18–69 років** були активними курцями.

За результатами національного опитування щодо вживання тютюну серед дорослого населення старше 18 років, проведеного у квітні 2023 р. Всесвітньою організацією охорони здоров'я (далі - ВООЗ) у співпраці з Міністерством охорони здоров'я України (далі – МОЗ України) та Київським міжнародним інститутом соціології встановлено, що з початком повномасштабної війни в Україні поширеність куріння та вживання нових тютюнових виробів серед дорослого населення не зазнала істотних змін. Проте, **40,2%** респондентів зазначили, що почали вживати трохи більше або значно більше тютюну або нікотину.

У 2006 році Україною була ратифікована Рамкова конвенція ВООЗ із боротьби проти тютюну. В рамках виконання Конвенції було прийнято низку нормативно-правових актів, якими заборонено рекламу, стимулювання продажу та спонсорство тютюну. Регулюється звільнення громадського простору від тютюнового диму, запроваджено попередження про шкоду куріння на пачках сигарет та в межах інформаційних кампаній, також передбачено збільшення податків на тютюновмісні вироби.

На регіональному рівні проводяться заходи з метою зниження рівня шкідливого впливу тютюну та нікотину на здоров'я населення, в тому числі посилення контролю за дотриманням антитютюнового законодавства. Однак вплив представників тютюнової індустрії створює значні перепони до виконання чинних законів.

Неналежне виконання чинних норм призводить до того, що громадяни України не захищені від шкідливого впливу тютюну, а умови для тих, хто хоче відмовитись від вживання тютюнових та нікотинових виробів, є утрудненими. До того ж, за даними регіональних профілів **Запорізької, Кіровоградської, Львівської та Хмельницької областей** серцево-судинні захворювання, хвороби органів дихання та онкологічні захворювання займають провідні місця серед причин госпітальної захворюваності та смертності за даними 2022 року, однією з провідних причин виникнення яких є тютюнокуріння.

Показники захворюваності та смертності у Хмельницькій області				
	2022 рік		2023 рік	
	на 100 тис. населення	% від загальної кількості населення/поширеності захворювання	на 100 тис. населення	% від загальної кількості населення/поширеності захворювання
Захворюваність				
ССЗ (у т.ч. ішемічна хвороба серця та інсульти)	50521,2	51,14	49355	49,95
Хвороби органів дихання	31441,9	31,82	30874,1	31,2
Онкологічні захворювання	3630,8	3,67	3678,6	3,72
Цукровий діабет обох типів: 2-го типу	4531,7	4,58	4431,8	4,48
	4308,4	4,36	4169,2	4,22

Смертність				
Смертність від ССЗ	650,6	0,65	626,2	0,62
Смертність від онкологічних захворювань	151,3	0,15	162,9	0,16
Смертність від захворювань легень	51,5	0,05	33,9	0,03
Смертність від цукрового діабету	4,56	0,004	3,67	0,003

Куріння значною мірою спричиняє розвиток хвороб серцево-судинної, дихальної системи, цукрового діабету, а також онкологічних захворювань. Так, упродовж **2022-2023** років **51,14%** населення області хворіли серцево-судинними захворюваннями, в тому числі ішемічною хворобою серця та інсультами. Показник на 100тис. населення складає **50521,2 (2022рік)** і **49355 (2023рік)**. **31,82%** населення — мали хвороби органів дихання, показник на 100тис. населення складає **31441,9 (2022рік)** і **30874,1 (2023рік)**. На цукровий діабету хворіли **4,58 %** населення області, показник на 100тис. населення складає **4531,7 (2022рік)** і **4431,8 (2023рік)**. На онкозахворювання хворіли **3,67%** населення, показник на 100тис. населення складає **3630,8 (2022рік)** і **3678,6 (2023рік)**.

У **2022 році** в Хмельницькій області від хвороб серцево-судинної системи **померли 7974 особи**, від онкозахворювань — **1854**, у **2023 році** - **7675** та **1997** відповідно.

Зважаючи на це, у Хмельницькій області активно впроваджуються ініціативи, спрямовані на профілактику неінфекційних захворювань, в тому числі профілактику вживання тютюну та нікотину. Реалізовано низку заходів, спрямованих на зниження рівня тютюнозалежності та підвищення обізнаності населення щодо ризиків для здоров'я, зокрема:

— Участь у інформаційній кампанії **“Стань на варті свого серця”**, зокрема проводилося тестування жителів м. Хмельницького на

тютюнозалежність із застосуванням тесту **Фагерстрема**, на основі тестування були надані відповідні рекомендації курцям.

— Участь у проведенні місячника **“Бережи своє серце”** — у 4 об'єднаних територіальних громадах області проводилось опитування жителів щодо ризиків виникнення і поширення серцево-судинних захворювань з метою підвищення обізнаності населення. Був розроблений опитувальник з урахуванням того, що серцево-судинні захворювання є результатом поєданого впливу генетичних, фізіологічних та поведінкових чинників, в тому числі наслідків вживання тютюну, **електронних сигарет і ТВЕНів**.

— До відзначення **“Всесвітнього Дня без куріння”** — виступ у телепрограмі **“Варто знати” на ТРК “Місто”** — **“Про тютюнопаління, його вплив на організм людини і чому варто позбутися цієї шкідливої звички”**.

— Підписано **меморандум** про співпрацю із **ГО “Український Центр Обслуговування Анонімні Нікотинозалежні”** — допомагають з друкованими матеріалами — рекомендації курцям, які хочуть позбутися залежності.

— Участь у проведенні зустрічей, читання лекцій, проведення презентацій для **школярів (старшокласників)** про наслідки тютюнокуріння, роздавання буклетів безпосередньо у навчальних закладах, а також у дитячій бібліотеці.

— В рамках заходів, приурочених до **“Всесвітнього дня здоров'я”**, задля покращення обізнаності працівників закладів продовольчої торгівлі та ресторанного господарства м.Хмельницького прочитані лекції щодо запобігання неінфекційних хвороб, відмову від шкідливих звичок — тютюнокуріння та алкоголю та роздані буклети **“Як кинути вживати нікотин”**, підготовлені і надіслані нам **ГО “Український Центр Обслуговування НіКА”**.

— В рамках заходів, приурочених до **“Всесвітнього дня без тютюну”**, у **106** навчальних закладах області для учнів **8-11 класів** (загальна кількість учасників - **6266**) проведено презентацію: **“Знай про ризик — правда про куріння”**. Акцентовано увагу на новітніх електронних приладах та пристроях для куріння, нікотинових паучах, кальянах, які просувають могутні тютюнові компанії світу серед молоді.

— На **офіційному сайті** Державної установи “Хмельницький обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України” постійно оновлюється інформація **щодо змін у антитютюновому законодавстві**, про шкоду від вживання тютюнових виробів, пристроїв для куріння на здоров’я населення, а також про небезпечні наслідки впливу вторинного тютюнового диму.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Основною метою дослідження було дослідити та проаналізувати фактичний стан виконання чинного антитютюнового законодавства в області. На основі отриманих результатів сформулювати рекомендації щодо подальших заходів в частині зниження шкідливого впливу тютюну та нікотину на здоров'я населення.

Завдання дослідження:

1. Провести моніторинг громадських місць (заклади громадського харчування, зупинки громадського транспорту, вокзали, дитячі майданчики, заклади охорони здоров'я) в області на предмет виконання чинних вимог антитютюнового законодавства.

2. Оцінити фактичний стан виконання вимог законодавства України щодо заборони незаконної торгівлі тютюновими виробами (торгівлі з рук) в області.

3. Провести моніторинг точок продажу/об'єктів торгівлі на предмет виконання вимог законодавства України щодо:

- заборони реклами та стимулювання продажу тютюнових виробів, пристроїв для нагрівання тютюну, електронних сигарет, заправних контейнерів та рідин до них;

- заборони продажу тютюнових виробів, сигарет, тютюну для самокруток, рідин до електронних сигарет (з нікотином або без), які містять смако-ароматичні добавки, вітаміни, кофеїн, таурин, що роблять викиди кольоровими, в області.

Польовий етап дослідження тривав з 15 липня по 17 вересня 2024 року.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дизайн дослідження

Дизайном дослідження передбачалось використання невиключеного та включеного методу (**“таємний покупець”**) спостереження, а саме: проведення моніторингу громадських місць (приміщень закладів ресторанного господарства, приміщень та території закладів охорони здоров'я та навчальних закладів, зупинок громадського транспорту, підземних переходів, дитячих майданчиків), нелегальної торгівлі тютюновими виробами та торгівельних точок з продажу тютюнових виробів в частині, що стосується виконання вимог антитютюнового законодавства, зокрема Закону України **«Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення»**.

Для збору даних моніторингу використовувались спеціально розроблені анкети, які заповнювались моніторами під час проведення моніторингу.

У закладах ресторанного господарства монітори проводили оцінку за принципом **«таємний покупець»**, а на інших об'єктах - за принципом **«спостерігач»**.

Створення вибірки дослідження

До генеральної сукупності усіх об'єктів моніторингу увійшли заклади громадського харчування, зупинки громадського транспорту, дитячі майданчики, заклади охорони здоров'я, освітні заклади, гіпермаркети/супермаркети/магазини/кіоски в області.

Було створено перелік об'єктів, з якого відібрана певна кількість закладів громадського харчування, ЗОЗ, освітніх закладів, автостанцій та гіпермаркетів, кількість яких відповідає даним таблиці «вибіркова сукупність». Враховуючи неоднорідність генеральної сукупності, було

прийнято рішення використати комбіновану методику створення вибірки. Тому для обласних центрів (Запоріжжя, Кропивницький, Львів, Хмельницький, в тексті далі - обласні центри) використана пропорція досліджуваних об'єктів з попередньої хвилі дослідження, для районних центрів (враховуючи відносно невелику кількість об'єктів) - вибірка була пропорційно зменшена. Загалом було обстежено більше 10% об'єктів від генеральної сукупності, крім деяких винятків в сторону збільшення (вокзали автостанції, ЗОЗ) вказаних нижче. Вибіркова сукупність створена методом механічного відбору, крок відліку визначався співвідношенням обсягів генеральної та вибіркової сукупностей для кожного сайту.

Очікувана кількість обстежених об'єктів у Хмельницькій області - **337**

		м.Хмельницький	м. Кам'янець- Подільський	м. Шепетівка
Заклади громадського харчування		50	20	15
зупинки громадського транспорту		30	20	15
Вокзали та автостанції		6	2	2
дитячі майданчики		20	8	5
заклади охорони здоров'я		15	15	5
Освітні заклади	СЗОШ	10	10	10
	професійні	5	1	1
	ВНЗ	5	5	2
Гіпермаркети/ супермаркети/ магазини/		15	20	10
Кіоски (МАФ)		15	-	-
Сумарна кількість об'єктів		171	101	65

Критерії включення та виключення

Враховуючи неоднорідність обстежуваних об'єктів до кожного типу об'єкту було застосовано свої критерії включення та виключення.

Тип об'єкту	Критерії	Виключення
Заклади громадського харчування	Відбиралися по декілька закладів вибіркоvim чином у кожному районі міста	До вибірки не включались заклади, що належать до мереж фаст-фуду (наприклад, «МакДональдс», «Пузата хата», «Здоровенькі були!», «Олів'є», «Дрова» тощо), де куріння було заборонено ще до впровадження закону.
Зупинки громадського транспорту	До вибірки включено лише стаціонарно обладнані зупинки громадського транспорту. Зупинка повинна мати принаймні одну з наступних характеристик: лави, урни для сміття, графік руху, навіс, пункт продажу квитків, магазин чи туалет.	
Вокзали та автостанції	Моніторингу підлягали усі робочі вокзали та автостанції у період проведення дослідження	
Дитячі майданчики	До вибірки включено дитячі майданчики на відкритому повітрі, обладнані різними спорудами для дозвілля. Перевага надавалась майданчикам з великою кількістю відвідувачів.	
Заклади охорони здоров'я	До вибірки включено багатопрофільні чи однопрофільні лікарні,	Відсутність прибудинкової території

	спеціалізовані заклади, заклади швидкої допомоги, санаторно-курортні заклади у різних районах міста. Заклад має бути зі своєю територією навколо.	
Освітні заклади	До виробки включено кілька освітніх закладів у різних районах міста, включаючи до 5 вищих навчальних закладів, до 5 професійних училищ та до 10 загальноосвітніх шкіл	Відсутність прибудинкової території
Потенційні місця нелегальної торгівлі тютюновими виробами	Місця, де можуть бути виявлені вуличні торговці (підземні переходи, ринки, торгові центри, зупинки громадського транспорту). Об'єкти мають бути розташовані в різних районах міста на відстані менше 100 м один від одного	відстань між такими об'єктами менше 100 м.
Точки продажу тютюнових виробів щодо виконання вимог із заборони реклами та стимулювання продажу тютюнових виробів	Точки продажу у різних районах міста на зупинках громадського транспорту (або поряд з ними), поблизу шкіл або навчальних закладів	відстань між такими об'єктами менше 100 метрів

Етапи проведення дослідження

Контроль збору та обробки інформації

З метою забезпечення якісного проведення дослідження проводився контроль його якості, шляхом виїзних моніторингових візитів. За потреби, головний дослідник контактував з адміністрацією ЦКПХ з метою перевірки якості проведення польового етапу дослідження. Крім того, регіональний координатор раз на тиждень звітував перед головним дослідником про перебіг польового етапу, успіхи або проблемні питання.

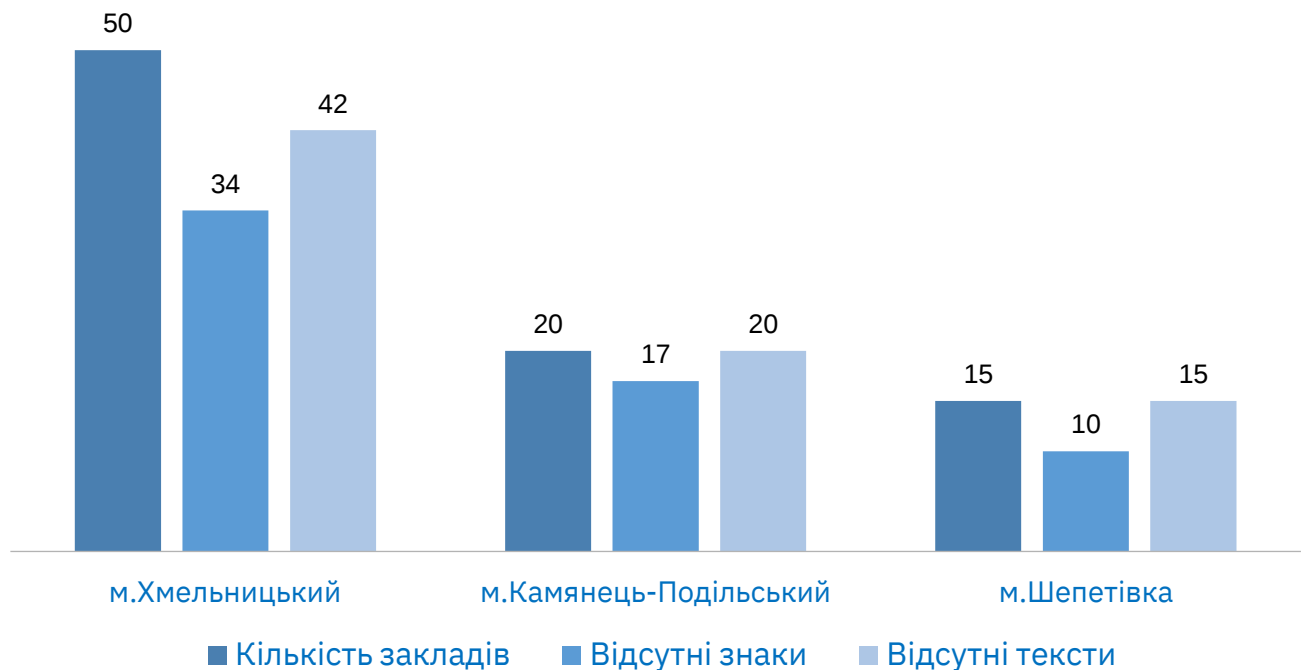
Етичні засади

З метою дотримання етичних принципів, головний дослідник забезпечив подання інструментарію та протоколу дослідження до Комісії з питань етики ЦГЗ. Дослідження було розпочато лише після застосування виключення за результатами етичної експертизи

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У закладах громадського харчування Хмельницької області в основному дотримуються вимог чинного законодавства: на час проведення моніторингу у приміщеннях всіх **85 закладів (100%)**, де проводився моніторинг, не курили та не було розміщено попільничок. Персонал закладів громадського харчування володіє інформацією щодо заборони куріння у приміщеннях - запаху диму не відчувалося, за винятком 4 кафе-кав'ярень у м. Хмельницькому. Також в жодному закладі не було кальянів на видному місці. Крім цього, у туалетах усіх закладів не курять, про що свідчить відсутність запаху диму. Проте, у **61 (71,76%)** закладі громадського харчування області повністю відсутня попереджувальна графічна інформація про заборону куріння. А текстів “Куріння, вживання, використання тютюнових виробів, електронних сигарет, пристроїв для споживання тютюнових виробів без їх згоряння, кальянів заборонено” не було у **78 (91,7%)** із **85 закладів області**, де проводився моніторинг (Діаграма1).

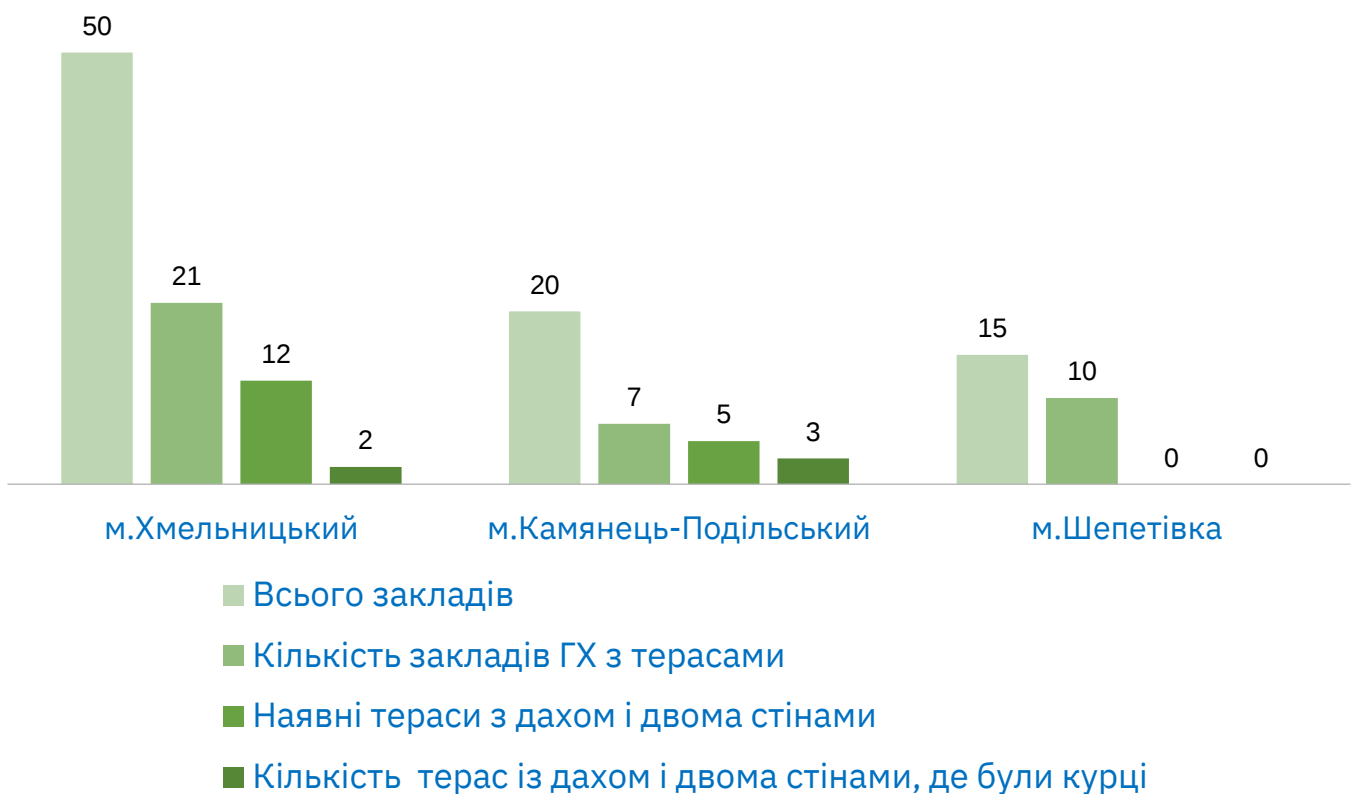
Заклади громадського харчування

Всього здійснено моніторинг у **38 (44,7%)** закладах громадського харчування, які мають тераси, з них у м. Хмельницькому — **21 (42%)**, у м. Кам'янець-Подільському – **7 (35%)**, у м. Шепетівці — **10 (35%)**. Зокрема, у м. Хмельницькому **12 закладів громадського харчування (57%)** і м. Кам'янець-Подільському - **5 закладів громадського харчування (25%)** мали тераси, які облаштовані дахом, обмежені двома або більше стінами чи перегородками, незалежно від матеріалу, з якого створено дах, стіни або перегородки, що відповідно до статті 1 Закону України **“Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення”** відповідає терміну “приміщення” та відповідно підпадає забороні куріння, вживання та використання тютюнових виробів, предметів, пов'язаних з їх вживанням, трав'яних виробів для куріння, електронних сигарет, пристроїв для споживання тютюнових виробів без їх згорання, кальянів.

В той же час, на момент моніторингу, були помічені курці на 4-х терасах **(19%)** у м. Хмельницькому (з них 2 мають дах і обмежені двома або більше стінами); на 3-х **(42,8%)** - м. Кам'янець-Подільського (всі 3 мають дах і обмежені двома або більше стінами) і 4-х **(40%)** — м. Шепетівки (окремі відкриті майданчики без даху і стін). (Діаграма 2).

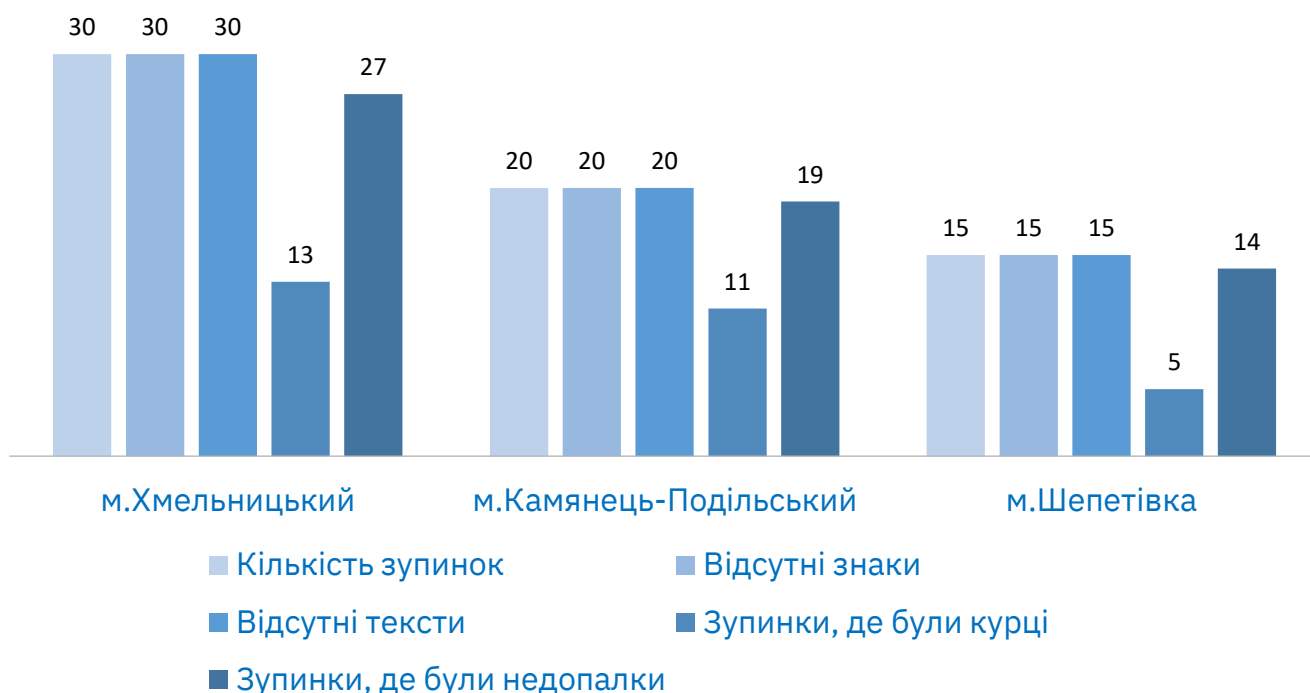
Заклади ГХ з терасами

Найбільша кількість порушень чинного законодавства, спрямованого на боротьбу з тютюнокурінням, виявлена на зупинках автотранспорту області. Спільним для всіх зупинок, в т.ч. в розрізі міст, є цілковита відсутність на них і графічних знаків і текстів щодо заборони куріння. Відповідно, майже на половині зупинок області були наявні курці — **29 (44,6%)** , з них у м.Хмельницькому — на **13 (43,3%)**, у м.Кам'янець-Подільському - **11(55%)**, а

у м.Шепетівці — **5 (33,3%)**. Недопалки були на момент проведення моніторингу майже на кожній зупинці області — **60 (92,3%)**, в т.ч. у м.Хмельницькому — на **27 (90,0%)**, у м.Кам'янець-Подільському - на **19 (95%)**, а у м.Шепетівці — на **14 (93,3%)**. (Діаграма 3).

Зупинки громадського транспорту

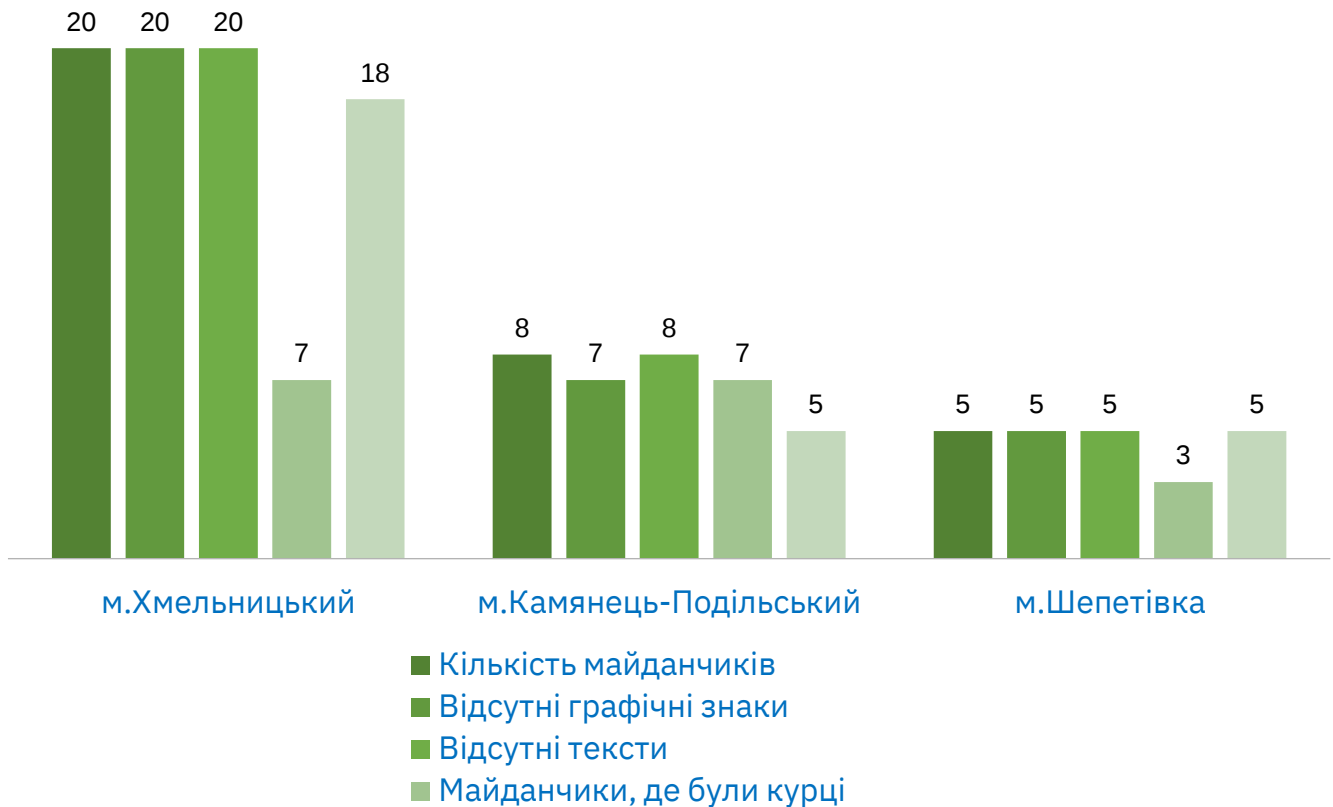

Серед трьох залізничних вокзалів та семи автостанцій області, на яких проводився моніторинг, графічні знаки про заборону куріння були наявні на усіх залізничних вокзалах і на 4-х автостанціях. Не було знаків у приміщеннях трьох закладів області: двох автостанцій м.Хмельницького і однієї — м. Кам'янець-Подільського. Спільним для усіх промоніторених об'єктів є відсутність текстової частини про заборону куріння: “Куріння, вживання, використання тютюнових виробів, електронних сигарет, пристроїв для споживання тютюнових виробів без їх згорання, кальянів”. Під

час опитування персоналу цих закладів встановлено, що персонал вокзалів та автостанцій м.Хмельницького володіє знаннями щодо заборони куріння як у приміщеннях, так і на території. Персонал автостанції м. Кам'янець-Подільського стверджував, що дозволяється курити на території, а персонал Шепетівського залізничного вокзалу - що можна курити у спеціально відведеному місці. Однак, курці були на місці відправлення автобусів у всіх 5 автостанціях м.Хмельницького, на пероні та на території автостанції м. Шепетівки, а також на території автостанції м.Кам'янець-Подільського.

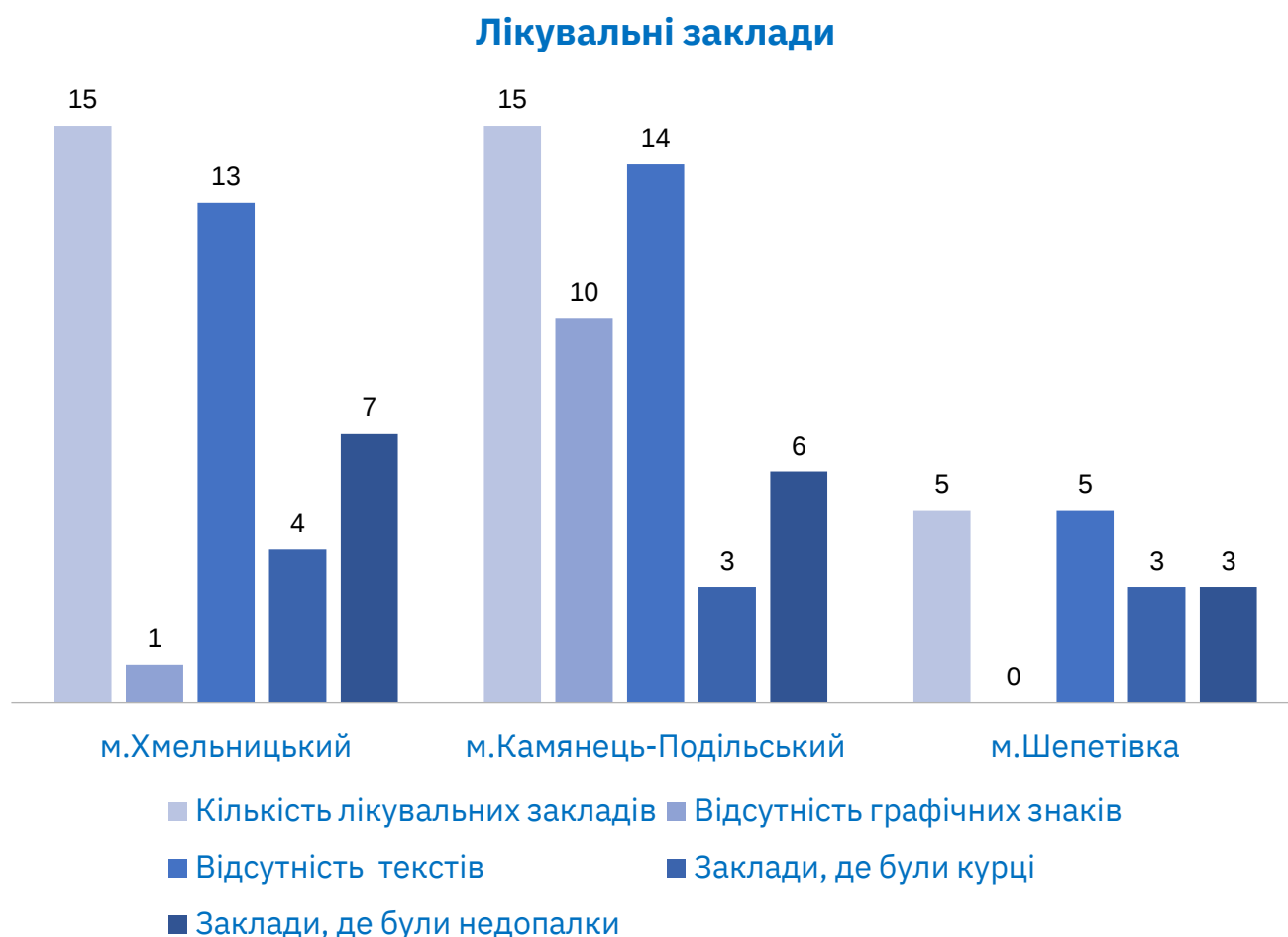
Аналогічні порушення чинного законодавства, спрямованого на боротьбу з тютюнокурінням, виявлені на дитячих майданчиках, де не було знаків і текстів про заборону куріння, а також на момент моніторингу було відзначено осіб, які курили на цих об'єктах і традиційні сигарети, і електронні. Крім цього біля урн для сміття, біля лавок та поблизу гойдалок (на дитячих майданчиках) були недопалки. Графічний знак про заборону куріння був лише на одному дитячому майданчику м. Кам'янець-Подільського. А на момент моніторингу були курці на території **7 (35%)** майданчиків м.Хмельницького, **7 (87,5%)** майданчиків м. Кам'янець-Подільського та **3 (60%)** - м. Шепетівки. Наявні недопалки у **18 (90%)** м.Хмельницького, **5 (62,5%)** - м. Кам'янець-Подільського і в **5 (100%)** - м. Шепетівки. (Діаграма 4).

Дитячі майданчики

Серед закладів охорони здоров'я області графічні знаки про заборону куріння були при вході у **24 (68,6%)**, з них - у закладах м.Хмельницького — **14 (93,3%)**, у закладах м.Кам'янець-Подільського — **5 (33,3%)**, м. Шепетівки. - 5(100%), а тексти були лише у **3 (8,6%)** закладах: **2 (13,33%)** - м.Хмельницького і **1 (6,66%)** м.Кам'янець-Подільського. Курці були на території **10 (28,5%)** закладів області, з них **4 (26,7%)** - у закладах м.Хмельницького, **3 (20,0%)** - у закладах м.Кам'янець-Подільського, **3 (60,0%)** - м. Шепетівки. При бесідах із персоналом констатовано, що працівники знають про заборону куріння у приміщеннях і на території закладів охорони здоров'я. Проте на території — біля лавок, тротуарів і урн для сміття — були недопалки практично у кожному другому закладі області —

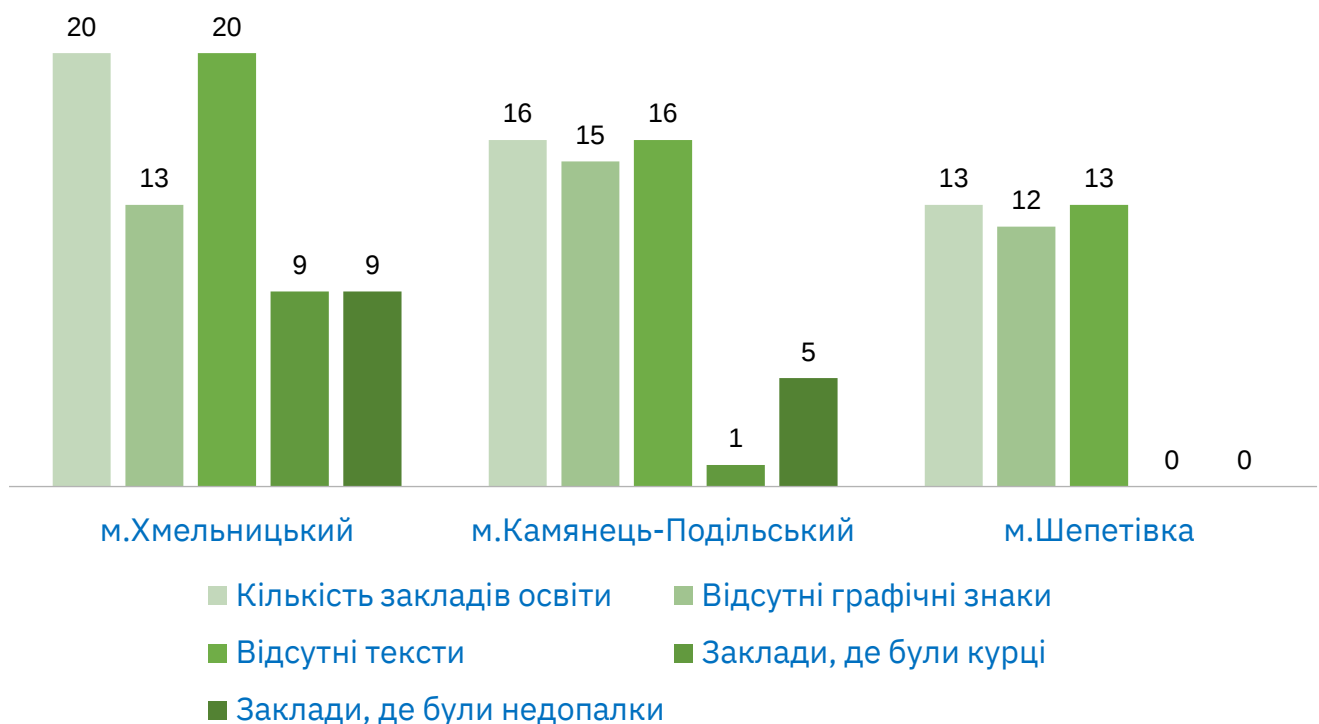
16 (45,7%), з них у **7 (46,6%)** - м.Хмельницького, **6 (40%)** - м.Кам'янець-Подільського, **3 (60%)** - м. Шепетівки (Діаграма 5).

У ході дослідження також були виявлені факти щодо порушень чинного законодавства, спрямованого на боротьбу з тютюнокурінням в закладах освіти області. Зокрема це стосується графічних знаків про заборону куріння, які були лише в одиничних закладах — у **2 (6,66%)** закладах загальної середньої освіти, з них в 1 з 10 шкіл у м.Хмельницькому та 1 з 10 шкіл м.Кам'янець-Подільського, у жодній із 10 шкіл м.Шепетівки графічних знаків не було. Серед закладів професійно-технічної освіти графічні знаки про заборону куріння були лише у 3 із 5 у м.Хмельницькому, а у ПТНЗ міст

Кам'янець-Подільського і Шепетівки — не було. Серед 12 ВНЗ, де проводився моніторинг, графічні знаки були в **4 (33,3%)** - це 3 заклади у м.Хмельницькому і 1 - у м.Шепетівці. Спільним для всіх закладів освіти була відсутність текстів про заборону куріння. На момент проведення моніторингу зафіксовано курців, а також були недопалки на території закладів (у більшості ПТНЗ (у 3 із 5) та (у 4 із 5) ВНЗ м.Хмельницького) (Діаграма 6).

Заклади освіти

Майже половина об'єктів торгівлі області, де реалізуються тютюнові вироби, розміщені поряд із зупинками громадського транспорту - **25 (41,7%)** із 60, з них у м. Хмельницькому — **12 (40%)** із 30, у м. Кам'янець-Подільському

— **10 (50%)** із 20, а у м. Шепетівці — **3 (10%)** - з 10. Поряд із закладами освіти розміщені **17 (28,3%)** об'єктів торгівлі області: у м. Хмельницькому - 8 із 30, у м. Кам'янець-Подільському — 3 із 20, у м. Шепетівці — 2 із 10. Найменше об'єктів торгівлі розміщено поряд із медичними закладами — **6 (10%)** із 60: 3 - у м. Хмельницькому, 1 - у м. Кам'янець-Подільському, 2 — у м.Шепетівці. (Діаграма 7).

Торгівля тютюновими виробами із смако-ароматичними добавками була зафіксована у **5 (33,3%)** із 15 супермаркетів і в **13 (86,6%)** із 15 МАФів м. Хмельницького, а також в **1 (5%)** з 20 магазинів м. Кам'янець-Подільського.

В усіх точках продажу наявна викладка тютюнових виробів, розташована у прикасовій зоні, або позаду неї, в окремих випадках — підвішена до стелі, і в одному випадку — на рівні дитячих очей (м.

Хмельницький). Звичайна викладка (вертикальний стелаж у прикасовій зоні) була в усіх об'єктах торгівлі (30) м. Хмельницького; у **5 (25%)** точках продажу м. Кам'янець-Подільського — звичайна, а у **15 (75%)** - на фірмовому стенді, у м. Шепетівка — **9 (90%)** - звичайна і **1 (10%)** - потужна викладка ТВ (об'ємна, на всю висоту стіни). Реклама тютюнових виробів у вигляді пачок сигарет була присутня у **24 (40%)** точках продажу області, з них у **10 (66,6%)** магазинах і **9 (60%)** МАФах м.Хмельницького - з підсвіткою; у **3 (15%)** магазинах, у вигляді збільшених пачок сигарет в т.ч. 2 - з підсвіткою у м.Кам'янець-Подільському, у **2 (20%)** магазинах м.Шепетівки — з підсвіткою. Підсвітка мерехтіла в поодиноких випадках (по 1 закладу в кожному місті). (Діаграма 8).

Графічні попередження на пачках видно повністю в усіх 30 закладах м. Хмельницького та усіх 20 закладах м. Кам'янець-Подільського і лише у 2(20%) закладах м. Шепетівки — частково закриті цінниками.

Поштучного продажу сигарет не було зафіксовано у точках продажу тютюнових виробів.

Знаки про заборону продажу тютюнових виробів неповнолітнім були у 5(33,33%) магазинах і 4(26,7%) МАФах м.Хмельницького і у 19(95%) магазинах м.Кам'янець-Подільського. У торгових закладах м. Шепетівки такі знаки відсутні.

На момент проведення моніторингу реклама електронних сигарет була зафіксована у 6(40%) магазинах і 3(20,0%) МАФах м. Хмельницького. У закладах м. Кам'янець-Подільського і м. Шепетівки реклами е-сигарет не було і ївони не були доступні у продажі. У магазинах м. Хмельницького вартість е-сигарет становить від 370 грн. до 630 грн, а вартість найдешевших е-сигарет у МАФах м. Хмельницького — 239 грн.

Реклама ТВЕНів була наявна у 7 (46,7%) супермаркетах і 4(26,7%) МАФах м. Хмельницького. Реклама бездимних тютюнових виробів також була лише в закладах м. Хмельницького — в 1 магазині і 2 МАФах. І реклама тютюнових виробів, що містять смако-ароматичні добавки була наявна у 4(26,7%) магазинах і 3(20,0%) МАФах м. Хмельницького. А це можна розцінювати, як стимулювання продажу тютюнових виробів.

Під час проведення моніторингу були виявлені 11 фактів незаконної торгівлі тютюновими виробами в області, з них по 2 випадки — на ринках у містах Хмельницькому і Шепетівці і 7 випадків у Кам'янець-Подільському — 2 на стихійному ринку, 2 — біля входу в продуктовий ринок, 1 — біля зупинки, 2 — поблизу МАФів. Зазвичай продавалися звичайні сигарети (вітчизняного виробництва з акцизними марками, імпорتنі з акцизними та без акцизних

марок (виробник - Молдова), без смако-ароматичних добавок, в одному випадку — тютюн для самокруток. Поштучний продаж сигарет здійснювався у м. Хмельницькому.

Висновки.

За результатами проведеного дослідження у Хмельницькій області можна зробити такі висновки:

1. На регіональному рівні проводяться заходи з метою зниження рівня шкідливого впливу тютюну та нікотину на здоров'я населення, проте ще не досягнуто належного рівня за дотриманням чинного антитютюнового законодавства, зокрема в частині встановлення графічних знаків із відповідними текстами щодо заборони куріння в громадських місцях.

2. У більшості точок продажу ТВ не встановлені знаки про заборону продажу тютюнових виробів неповнолітнім. Хоча законодавство не вимагає обов'язкового розміщення таких знаків, вони можуть бути ефективним інструментом у запобіганні тютюнокурінню серед молоді.

3. Не зважаючи на заборону, має місце використання реклами сигарет, електронних сигарет, ТВЕНів в окремих магазинах і МАФах області, що є одним із проявів стимулювання продажу тютюнових виробів, пристроїв для нагрівання тютюну, електронних сигарет, заправних контейнерів та рідин до них.

4. У низці громадських місць не виконуються вимоги чинного законодавства щодо повної заборони куріння, зокрема на терасах закладів

ресторанного господарства, які мають дах та дві або більше стін, оскільки такі тераси є “приміщеннями” — відповідно до чинного законодавства.

5. Мають місце факти незаконної торгівлі тютюновими виробами вітчизняного виробництва з акцизними марками, а також іноземного виробництва як з акцизними так і без акцизних марок.

6. Вищевикладене свідчить про те, що балансоутримувачі/власники об'єктів можуть бути недостатньо обізнані щодо змін в антитютюновому законодавстві, які стоять на захисті здоров'я населення, враховуючи і небезпечні наслідки впливу вторинного тютюнового диму. Продовжують їх порушувати, зокрема, рекламуючи та стимулюючи продаж тютюнових виробів. Не встановлюють графічних знаків із відповідними текстами щодо заборони куріння в громадських місцях, заборони продажу тютюнових виробів особам віком до 18 років.

Враховуючи вищевикладене, рекомендовано:

1. Районним військовим адміністраціям, сільським, селищним, міським радам, департаментам освіти та науки, інформаційної діяльності, культури, національностей та релігій, охорони здоров'я, управлінню молоді, фізичної культури і спорту обласної військової адміністрації із залученням керівників закладів охорони здоров'я, освіти, громадського харчування, культури, побуту:

— забезпечити встановлення та контроль за розміщенням наочної інформації, що складається з графічного знака про заборону куріння і тексту такого змісту: “Куріння, вживання, використання тютюнових виробів, електронних сигарет, пристроїв для споживання тютюнових виробів без їх згоряння, кальянів заборонено!”

2. Районним військовим адміністраціям, сільським, селищним, міським радам визначити додаткові місця, де забороняється куріння, вживання, використання тютюнових виробів, електронних сигарет, пристроїв для споживання тютюнових виробів без їх згоряння, кальянів, в тому числі на терасах, що мають дах і обмежені однією стіною або не мають стін.

3. Головним управлінням Національної поліції, Держпродспоживслужби в Хмельницькій області із залученням громадських організацій:

— посилити контроль за дотриманням вимог законодавства щодо продажу тютюнової продукції особам, які не досягли 18-ти років, нелегальної торгівлі, а також проведення моніторингу інших порушень законодавства щодо обмеження доступності тютюнових виробів.

4. Головному управлінню Держпродспоживслужби в Хмельницькій області:

— посилити контроль за виконанням вимог законодавства щодо повної заборони реклами, спонсорства та стимулювання продажу тютюнових виробів у торгових точках області.

5. Головним управлінням Національної поліції, Держпродспоживслужби в Хмельницькій області із залученням громадських організацій:

— посилити контроль за виконанням вимог законодавства щодо повної заборони куріння в громадських місцях.

6. Головному управлінню Держпродспоживслужби в Хмельницькій області:

— посилити контроль за виконанням вимог законодавства про захист прав споживачів при реалізації тютюнових виробів та незаконної торгівлі тютюновими виробами.

7. Департаменту інформаційної діяльності, культури, національностей та релігій обласної військової адміністрації, Державній установі «Хмельницький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України», Головному управлінню Держпродспоживслужби в Хмельницькій області за участі громадських організацій:

— сприяти проведенню інформаційних кампаній у засобах масової інформації з метою підвищення обізнаності населення про зміни в антитютюновому законодавстві, шкоди від вживання тютюнових та

нікотинових виробів, на здоров'я населення та небезпечні наслідки впливу вторинного тютюнового диму;

- надавати консультативну допомогу зацікавленим відомствам, установам та організаціям з питань контролю над тютюном та забезпечувати інформаційний супровід реалізації місцевих програм з даної тематики.

8. Державній установі «Хмельницький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України»:

- сприяти проведенню освітніх заходів для керівників ЗОЗ щодо питань профілактики вживання тютюнових та нікотинових виробів та дотримання вимог чинного антитютюнового законодавства.

**Передбачити загрози. Захистити здоров'я.
Зберегти майбутнє.**

km.cdc.gov.ua

